

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for.	20 kr.
" pol leta	3 "	20 "
" četert leta	1 "	70 "

Po pošti:

Za celo leto	7 for.	50 kr.
" pol leta	3 "	80 "
" četert leta	2 "	"

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru. Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vržejo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 61.

V Celovcu v saboto 12. avgusta 1865.

Tečaj I.

Belcredi in njegova okrožnica.

II.

Govorila sta nekdanja ministra Bach in Šmerling kaj lepe in sladke besede in delala zlate obljube; pa Slavjani jima koj s konca nismo verjeli in zaupali; kajti poznali smo nju oba po tem, kakor sta se poprej obnašala, pa videli in spoznali smo tudi, da nista na pravem potu, ki je za Avstrijo edino srečni in blagosolni.

Belcredi ni govoril v svoji okrožnici visokoletečih in širokoustnih besed, in ni obljuboval zlatih gradov: govoril je priprosto, jasno in moško in tako si pridobil serca vseh, katerim je kaj mar za srečno in mogočno Avstrijo. Tudi poznamo Belcredija iz njegove obnaše in njegovih govorov na deželnem zboru v Opavi in Pragi, pa tudi v državnem zboru na Dunaju. Zatorej se nadjamo veselega serca, da je odzvonilo birokraciji v državni administraciji ali upravi, odzvonilo preganjarji v tiskarnih zadevah in odzvonilo nemškariji po slovenskih kancelijah ali pisarnicah.

Odzvonilo je birokraciji!

Uradniki so bili in jih bo treba do konca sveta in vsak pameten človek prave in sposobne uradnike spoštuje in ljubi. Pisalo se je in se bode tudi zanaprej, in vsak pameten človek se rad pisati uči in je vesel, da se mu pravice in dolžnosti pismeno naznanjajo in zaterjujejo. Takih gospodov je bilo in jih bo vselej na svetu, ki so prostemu neomikanemu ljudstvu kot prijatli, varhi in svetovavci pod ramo segali, pravi pot mu kazali in pravico delali; take gospode vsak pameten človek visoko čisla, jih rad poslušal in uboga, in jim čast in hvalo skazuje. Pa kaj se je počenjalo po naših pisarnicah, koliko se je pisarilo, kako se je prostemu kmetu godilo, koliko potov je moral storiti, koliko denarja zavreči, koliko debelih požirati, to je le Bogu samemu

znano in to je tista strašna birokracija, ktere ne potrebujemo, ktera nam toliko dragega denarja sne, in ktero vsak pameten človek po pravici studil in sovražil. Tej pijavki je glava odsekana, odzvonilo je birokraciji: to nam priča okrožnica državnega ministra. Govorilo se je na vsa usta od občne svobode: „Svobodna občina je podlaga svobodni državi“ to je donelo po mestih in na kmetih. Pa le prašajte posamezne ljudi ali pa cele občine in pripovedovali vam bojo vsi solzni od take svobode, da se Bogu usmili. Uradniki so mislili, so delali, so skerbeli za vse od konca do kraja pa tako, da so človeka zgolj od same ljubezni in skerbljivosti skorej zadržali in usmrtili. Dobro je bilo, da bi ubogi kmetje, zlasti pa občinski župani, le vedno na potu bili in hodili gospode c. k. okrajne predstojnike in njihove pomagavce popraševati, ali smejo to in uno storiti; brez c. k. gosposke se ni smelo skorej še dihati, kihati in gibati ne. Zdaj bode druga. Grof Belcredi zaukazuje, da morajo uradniki samostojno gibanje vseh moči resnično podpirati in da se mora največ reči in zadev, kolikor jih je le mogoče, prepustiti onim ljudem, katerih se tujejo, naj jih sami oskerbljujejo. —

Pisarilo se je dozdej v Avstriji, da je bilo groza. Grof Goluchowski, tedanji minister znotranjih zadev, je l. 1860 državnemu zboru pred celim svetom naznanil, da je število perijodičnih vlog od blizo 300 znižal do nekaj 30! Ali je to storil, tega ne vemo; to pa vendar vemo, da če bi bil to storil, Avstrija ne bila še šla na kupe. Pa, žalibog, ta obljuba se ni spoznala, — še je pisarije veliko preveč, in Avstrija zavoljo tega še ni srečnejša in še ne stoji trdnješi. Koliko reči bi se lahko s par besedami zravnilo in končalo, pa mora biti za vsako trohico dolg zapisnik ali protokol; — čemu je to dobro, da se ve, koliko kapusnih glav je ta ali ona občina nasekala; župani so pa morali vse to pismeno nazna-

njati; čemu je to dobro, da morajo župniki ali fajmoštri, župani, društva na toliko strani eno in isto reč sporočevati? Od tod pride, da je toliko uradnikov, ki imajo dela do gerla, plače pa le na pol trebuha; — odtod pride, da se marsikteri prebrisan in pošten mož brani in boji častno mesto občinskega župana ali svetovavca prevzeti; — odtod pride, da plačila tako naraščajo, ker je pri pismih toliko kolekov ali štampeljnov treba.

Zdaj bode druga. Grof Belcredi zaukazuje, da se največ reči, kolikor koli je le mogoče, ustmeno in kratko reši in odpravi: „Pismeno obravnavanje ima sicer tudi svojo pravico, in pisati bo tudi zanaprej treba, pa pisarilo se bode veliko manj, kakor do sedaj.“

Največa nesreča, ktero nam je birokracija nanese, je pa ta, da je vse politično življenje in djanje konec vzelo, da za politične reči in zadeve nihče ni maral, in da je zdaj pri vpeljevanju novega političnega življenja toliko težav in sitnost. Kar koli hoče človek znati, tega se mora učiti in vaditi. Ni bilo pri nas samostojnih občin in županov, da bi občinska opravila in zadeve opravljali, ni bilo svobodnih volitev za občino, za deželni in državni zbor, — kratko vse politično življenje je bilo mrtvo, živela in delala je le sama birokracija. Zatorej bode treba še dolga leta dregati in zbuhati, učiti in vaditi se, da se ljudje oživé in dobé veselje in serce do političnega življenja in delovanja. Ko bi bila vlada na potu, ktereja je l. 1849 kazal in nastopil minister grof Stadion, resnično in krepko naprej hodila, svobodne občine osnovala in vpeljala, vodila in podpirala, — tako mi sunca! — vsa druga bi že bila naše dni; — tako pa je zgubljenih celih 16 dragih let in prisiljeni smo z nova začeti.

Pa slava Belcrediju — on je nastopil pravo pot: Ne bode se več toliko pisarilo, uradniki ne bojo povsod imeli svojih rok, ljudje bojo stali in hodili na svojih nogah,

Besednik.

Slovensko-nemški slovar.

(Konec.)

Ta dela in knjige se pa ne bi smele po tlačanski samo po vrhu pregledati in v hitrici porabiti, ampak naj bi se razumno presodilo, kaj je res dobro, kaj ne; kaj more biti slovenski, kaj se je še le v novejši dobi napak skovalo. Da se pa vse to dovrši, treba, da vsi vredniki, ne samo eden, znajo staro slovenščino in druga slovanska narečja, ali vsaj njihove najvažnejše zakone.

Tudi je želeli, naj bi se povsod povedalo — vsaj kolikor se dá — kje rabi kaka nenavadnejša beseda ali kateri pisatelj jo ima, če se je dobila v knjigi.

Ker se piše slovenski, a ne serbski ali hrvaški slovar, torej bi se v njem tudi morali ločiti razni glasovi, katerim zdanji pravopis nima znamenj. Za polglasnik, da bi le „r“ dobil samoglasno veljavo, ne bi se potezali, ker po vsem slovenskem svetu ni tako zelo navaden, kakor na pr. po Gorenskem in Dolenskem; ali pisati bi se morala dva „o“,

kakor se ločujeta v govoru, in sicer tisti, ki ustreza staremu (o), na pr. „n o g a“, poleg onega, ki je namestu nekdanjega nosnika (ô), kakor v besedi: „p o t (der weg), g o b a“ itd. Rabiti bi se dalje morali trije „e“, in sicer navadni, kakoršen je v besedi: „b e r e m“, potem tisti, ki odgovarja staroslovenskemu jétu (ě, é), kakoršen je v besedi: „b é l o“, in tisti, ki ustreza staremu nosniku (ê), kakor ga izrekamo v besedi: „p e t (fünf) k n e z“ itd. Ti razločki v pisavi bi vrednikom nikakor ne bili tako težka reč, posebno zdaj ne, ko je dodelan dr. Miklošiča izborni staroslovenski slovar. Metelko je pisal oba „e“, ki ustrežata staremu jétu in nosniku, z enim znamenjem, in razločal je razno izreko samo s tem, ker je déval náglas, kadar je hotel pokazati, da se ima glasiti, kakor jét; pisal je torej: p e t a m a š a (die fünfte Messe), p é t a m a š a (die gesungene Messe), in to je bila njegovih črk največa hiba. Drugod je namreč povsod oznanjal, da náglas ne sme znamenjati glasú (laut), ampak le poudár (ton), tu je pa vendar z njim tudi sam zaznamoval glas, ne poudarja, niti dalje po njegovem nikakor ni bilo mogoče zapisati beséd: „bežáli smo, belili ste, vlečíte“ — izreci: „bejžáli, bejlíli,

vlejčíte“. Slovenci vse te glasove največ razločajo tudi v izgovoru, a koder jim nimajo razločka, ondod niti izgovor več ni nepokvarjen.

Tukaj se ponuja prilika drugemu važnemu vprašanju: kako namreč slovar misli narediti, kar se tiče naglasa? Gotovo noben Slovenec, kateri se kolikaj nosi z domačim jezikom, že predno je to reč dokazal g. Svetec, ni dvomil, da ima zdanja slovanska pisava dosti premalo znamenj za naglase. Vukov rečnik je tudi v tej stvari tako izversten, da sam g. Kurelac pripoveduje, kolikrat je v njem poiskal te ali óne besede, ktere ni vedel náglasa. Jako se torej čudimo, da gg. duhovniki med-se niso vzeli g. Svetca, kteremu je znano bogato in krasno belokrájinsko podnarečje; kateri med narodom vedno poslušal ter nabira, in kateri je brez dvojbe med nami slovenski náglas najtanje premislil.

Bodi nam dovoljeno povedati, česar smo se po dolgem premišljevanji in po raznih izkušnjah popolnoma prevérili, da brez dopolnjenih črk, katerih bi si pa zarad oddaljevanja od Hrvatov ne upali priporočati za vsakdanjo rabo, in brez dodanih náglasnih znamenj gotovo ni mogoče niti našega narečja

navstalo bde novo politično življenje: odzvonilo je birokraciji! Pot pa, která nas pelje do resnične avtonomije ali samouprave, je občinska ali srenjska postava. Treba torej bode našo sedanjo občinsko postavo pregledati, vse birokratične ropotije jo očistiti in novo postavo na svobodno, samopravno podlago postaviti.

Avstrijsko cesarstvo. Dežele niže-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (Program novega ministerstva; — naša in pruska vlada; — Strossmayer). Vem, da že težko pričakujete kaj novega in določnega od programa našega novega ministerstva. Pa žalibog, da vam morem le to naznaniti, da smo tudi tukaj na Dunaju že vsi radovedni, da pa ničesar ne vemo. Kar se za gotovo pripoveduje in kar tudi časniki omenjajo, je to le: Novo ministerstvo ne bode hodilo po poti Šmerlingovej. Ta minister si je naredil 26. februarja svojo ustavo, stisniviši jo v paragrafe, in ni kar nič prašal kraljestev in dežel avstrijske države. Zatorej pa tudi prave ni zadel. Belcredi misli poprej deželne zboré poprašati in zaslišati in potem še le svojo ustavo osnovati. Po naših mislih je to gotovo pametnejše, da! edino pravo in potrebno! Le samo to je že gotovo in in stoji menda nepremakljivo, da se bode upravna ali administrativna mašina decentralizala, da dobojo občine svojo avtonomijo in bojo po tem svoje zadeve bolj samostojno in prosto obravnavale; tudi vse narodnosti dobojo svoje stare pravice. Verhna vlada pa ostane tesno zedinjena ali scentralizana. Tako bojo posamezni narodi vsak svojo domačo hišo imeli, vse vkup pa bode ena in ista streha ene centralne ali osrednje vlade pokrivala, in tako bode pri vsej svojej različnosti vendar le očitno znamenje edinosti in celote na sebi imela.

Ali dobomo tudi zanaprej še parlamentarno ustavo, to še ni določeno. Ena stranka v ministerstvu menda stoji za februarški patent s parlamentarno podobo, druga stranka misli napraviti ustavno ali konstitucijsko uravnavo pa brez parlamentarizma. — Kaj družega vam danes ne morem pisati; le to še pristavljam, da se naša vlada in pruska še vedno gerdo gledate in da si stojite nasproti, kakor dva razjezena petelina. To nam še manjka, da se zavoljo Šlesvik-Holštajna zapletemo v kervavo vojsko; kaj pravijo naše finance!? Da bi te tako žalostne ne bile, naj bi le pokazali Prusu pesti, da bi vsaj zvedel, pri čem da je! Ali tako se je treba ohladiti. — Škof Strossmayer je že nekaj dni tukaj in obiskuje državnike, le g. Ma-

žuraniča se nekako ogibuje. Tudi cesar ga je že sprejel. Govori se, da so že tudi nekak program zastran ogersko-hervaskih zadev naredili, — kako, se še ne ve prav. Le to je gotovo, da je Mažuraničeva stranka nekako ostala na cedilu.

Tudi dr. Rieger je bil tukaj ter obiskal gr. Belcredija. Tudi on je bil v „slov. besedi“, ki mu je napravila večerno zabavo. V zahvalnem govoru je med drugim tudi rekel, da ga močno veseli, da je slovaštvo na Dunaju tako središče dobilo. — Še to naj ob kratkem naznanim, da sta tudi že ministra pravosodja in financ, gg. Komers in Lariš, svojim podložnim gospoškam posebna pisma pisala, da vedó, kako se obnašati v prihodnje. Vitez Komers sporoča par lepih in tehtnih opominov, rekoč, da mora vsem mar biti le za pravico, ne pa za politiko — sodnijske dvorane so za pravico, ne pa za politične boje — da so uradniki le zavolj ljudstva tukaj, in da se mora pri vsem edino le na postave gledati.

To je gotovo lepo. Da bi ga le tudi slušali! — Gr. Lariš pa posebno povdarja, da se morajo stroški z dohodki zravnati. Bog daj!

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. 10. avg. (General Benedek; — naš dež. poglavar; — Draupošta). Kar je šolska mladina odšla na šolske praznike, potihnilo in pomerlo je skoraj vse po našem me. tu. 9. in 10. pa je bilo nekoliko bolj živo in praznično. Pripeljal se je prav slavno ne po železnici, po kateri se drugi ljudje prav dober kup vozijo, ampak po posebnem poštnem vozu general Benedek in še trije drugi generali z njim. Vsa vojska je praznično napravljena in ima danes veliko parado. Husarje v krivi Verbi pregledovat se je pripeljal Benedek ne iz Celovca, kar bi bilo 1/2 ure deleč, temveč iz Beljaka, od koder je skoraj 2 pošti. Bralo se je da letos ne bo teh vojaških vaj, ki toliko denarja požró, — pa se je prenaradilo. Morebiti da je tega pruski rogovilež Bismark kriv in da Avstrija enmalo s sabljo zarožla, naj se pruski terdovratnež omehči. — Kakor novine naznanjajo, izdali so poglavarji drugih dežel na svoje podložne uradnike že okrožna pisma v duhu znane okrožnice Belcredijeve. Smemo ga tudi na Koroškem pričakovati. Gotovo bo marsikdo vesel, ako se uradnikom toplo na serce položi, naj se prijazno obnašajo do ljudi. Posebno bomo pa gledali, kaj deželni poglavar zastran slovenskega jezika poreče. O tej zadevi slišimo čudnih reči. Ni dolgo, kar je bil veljaven in spoštovan slovensk posestnik in fužinar, ki pa ne zna nemške besede, v kancelijo o neki zadevi pokli-

can. Pride pa sliši le samo nemško besedo. Poslušaj nekaj časa tiho in mirno, poslednjič se mu pa vendar struna uterga in pravi: „Ja, gospod! poklican sem v kancelijo; če pa imate kaj z menoj govoriti, povejte mi po slovensko, nemškega jaz ne zastopim“. Pa čujte, kaj se mu je odgovorilo: „Naša postava je nemška in nemški se tudi razklada“. Tako se je odrezal gospod, ki zna slovenski in ki je potem, ko je slovenski fužinar hotel svoj klobuk pobrati, gladko in rad slovenski govoril. Še enkrat povemo, da bode zastran jezika treba resno in določno besedo spregovoriti. —

„Draupošta“ je pod imenom „Oestereichs Neugestaltung“ jela program razvijati, po katerem bi se imela nova Avstrija uravnati. Povemo, da nam ta program lepo dopada, ker je več naš slavyjansko — federalističen. Da bi se le časniki vseh narodnost in vseh jezikov zmirej bolj zvesto držali ene in isti smisli pa složno in vzajemno delali, — potem dobomo gotovo Avstrijo v novem, v resnici svobodnem in ustavnem duhu! —

Ob bregu celovškega jezera? (Mična slovesnost; — Benedek; — verbovska pošta). Lani je 4. avgusta bila lepa in mična slovesnost, da so se v Dvoru pri g. fajm. Lesjaku Balantu zbrali tisti duhovniki, ki so bili l. 1839 za mašnike posvečeni. Letos so se pa v Rožece pri g. dekanu Tomažič-u Matju snidli tisti gospodje, ki so bili l. 1840 sv. blagoslove prejeli. 25 let v duhovnem pastirovanju je lep čas! Koliko veselih in srečnih dni je življel ta ali uni, — koliko britkih in žalostnih reči je pa ta ali uni okusil! Ta je prišel na imenitno in visoko stopinjo, uni pa je ostal le v nižavi! Pri obletnici so pa vsi le spet bratje in prijatli, ki si pripovedujejo dogodbe vesele in žalostne, stare in nove. Tako so iz lavantinske škofije prišli trije gospodje, med njimi tudi stolni korar in seminški vodja Zorčič Franc. Iz Koroške jih je bilo prišlo pet, 3 — 4 so bili zavoljo opravit ali bolehnosti zadržani; 6 jih je pa bilo že zamerlo. —

Ne bom popisoval, kako se je ta svečanost v cerkvi obhajala — saj je to povsod znano in enako — le to dostavljam, da je bila cerkev kaj praznično napravljena, da so z zvonika vihrala belo — rudeča bandera in da je bila vsa cerkev polna ljudi. Po opravljeni božji službi so ptuji gospodje ogledovali krasno okolico, ob 12. se je sedlo k mizi; katero so g. dekan kaj bogato pogernili, — hitro so tekle ure in proti večeru je bilo spet ločenje. Pri obedu so se napitnice glasile nemške in slovenske, — in teh srečnih in veselih ur gotovo nobeden pozabil ne bo. Bog daj, da se po 25 letih spet vsi ti gospodje srečno snidejo in veseli obhajajo

po učilnicah korenito podučevati niti spisati dovršenoizvrstne slovnice niti dovršenoizvrstnega slovarja. Nemcu Adelungu se je celo potrebno zdelo, da je v slovarji za črko J. postavil posebno znamenje da se je potem ločila od I, ktereга razločka pa vsakdanja nemška pisava še dan denes nima.

Vse to, kar smo našli, ostro zahteva stopinja, na katero se je dan denes povzdignilo slovensko jezikoslovstvo. Koliko tega nam podá slovensko-nemški slovar, zdaj še ne vemo — treba je počakati, da pride na svetlo; toda kolikor so nam znani vredniki, mi se jako bojimo, da slovenskemu znanstvu na kvaro najbrže ne bode tak, kakoršen bi mogel in tedaj moral biti. Naj se nikar ne ugovarja, da bi tako delo predolgo trajalo. Boljše je, da knjiga pride leto ali dve pozneje na dan, samo da bode le polna, dobra in izvrstna. Kar se v prenágljici zvrhovati, rado slabo ostaja. Tudi je premisliti, da se tako delo ne piše le za deset let, ampak da pretekó leta in leta, predno se ga zopet kdo more poprijeti.

Vredništvo pristavlja tej razpravi še nekaj, kar „Danica“ o slovensko-nemškem slo-

varju piše. Ona pravi, da so se g. predsednik dr. Pogačar dela neutegoma lotili ter pismeno in ústmeno učene slovenske veljake, kakor gg. dr. Miklošiča, Čafa, Zalokarja prošili, naj bi jim svoje bogate zbirke blagovoljno v porabo izročili, kar so vsi gospodje radi dovolili, in da se bodo, berž ko so poglavitni viri skupaj, potrebne delavne moči naprosile ter da se prične koj vredovanje in končno delo, ki bo sicer veliko veliko truda stalo, pa je tudi truda vredno — Serčno želimo, da bi mogel učeni pa uljudni g. predsednik s sposobnimi močmi delo, kolikor mogoče, popolno dovršiti.

* Poljski fajmošter v Komorniku blizo mesta Poznania, g. Malinowski, ki se že več let z jezikoslovjem pečá, prepričal se je na podlagi natančnega in strogega preiskovanja, da je le en sam prvoten slovenski jezik s sedmerimi glavnimi narečji, t. j. bulgarskim, ilirskim, češkim, lužiskim, poljskim, malo- in velikoruskim, in da je tedaj tudi en sam slovanski narod s sedmerimi glavnimi plemeni, ki se morejo med seboj razumeti, če tudi vsako svoje narečje govori in se družega učilo ni,

in sicer vsaj ravno tako lahko, kakor so se razumila v starih časih razna gerška plemena in se še dan danes razumijo nemška in italijanska. — Kar se tiče starocerkvenega jezika, ni ta po Malinowskitu niti starobulgarski, kakor je terdil Šafařík, niti starogrotanski, ali staroslovenski, kakor si prizadeva Miklošič dokazati, ampak on je prav za prav umerlo narečje (jezik) in starji brat zdaj še živečih slovanskih narečij ali pa stric, nikakor pa njih mati. (Sprejeta so zdaj že menda večidel Miklošičeva temeljta preiskovanja. Vr.) Kar pa zadeva najstaršo abecedo slovansko, terdi Malinowski, da sv. Ciril ni rabil tako imenovane cirilice, ampak le glagolico, in da je še le bulgarski škof, sv. Klemen, cirilico po gerškeje in glagoljskeje abecedi napravil. Verstniki njegovi so cirilico t. j. glagolico po Klemenovi abecedi vredili in tako je nastala potem bulgarska glagolica, ki jo je mih Hraber branil in zagovarjal, nikdar pa cirilice, kakor ruski jezikoslovci napéno terdijo. Napravil je Malinowski posebno abecedo za vsa slovanska narečja in spisal mnogo slovansčino sploh zadevajóčih spisov, kterih pa še dozdej veliko ni natisnjenih. —

zlato novo mašo! — Skozi Verbo se je danes peljal general Benedek in z njim še trije drugi generali, — menda bodo v Celovcu te dni velike vojaške vaje. Imeli so ti 4 gospodje dva voza „Extrapost“ in vse se je čudilo, da se niso po železnici peljali, kar bi bilo veliko boljši kup. Naše denarne zadrege so znane! — Se se moram pritožiti nad pošto v Verbi, ktera liste in časnike kaj nemarno razpošilja. —

Iz Pišberskega kantona. (Z.) (Ad-junkt Dekleva.) Že dle časa počil je glas, da je tukajšnji adjunkt pri c. kr. kantonski gosposki od deželne c. kr. celovške komisije in še celo brez vsaktere vpokojnine od svoje službe odstavljen. Vzrok temu je neki kópica zaostankov. Da se bode g. Dekleva zoper to pri ministertvu pritožil, ne dvomimo; kajti prebivavci vsega kantona mu lahko spričevanje dajemo, da ravno on je bil, ki si je s svojim prijaznim vedenjem, temeljitim dokazovanjem in z domačo slovensko besedo splošno zaupanje in ljubezen vse povsod v polni meri pridobil. Ako pa to splošno spoštovanje, ki ga g. Dekleva živa, morebiti koga v oči bode, naj ga še on v njegovem ravnanju posnema, in svesti smo si, da se ubogi kmet ne bo po trikrat prekrizal, predno bo v pisarnico stopil. Ne zagovarjamo sicer po nobeni ceni kópice zaostankov, marveč želimo vselej hitre rešitve svojih pisem; to pa se nam vendar prehudo zdi, da se tak mož, ki se morda že kacih 16 ali 17 let po c. kr. pisarnicah trudi, brez vse vpokojnine izpusti. Drugikrat smo slišali, ako se je kdo še celo v kaki nezvestobi zadolžil, da je bil v pokoj z dotično plačo potisnjen; tu pa ga ni drugega pregreška, razun zaostankov, in zato naj bi on in njegova družina šla s trebuhom za kruhom! Vendar naj bi se pomislilo, da je ta gospod s svojo tehtno besedo pri marsikteri pravdi več opravil, kakor drug, ki je med tem troje ali čvetero odlokov rešil. Vemo, da taki besedni pomenki spadajo v oblast prve osebe; ali kaj hočemo, ako pa drug več zaupanja žvija? Bodimo torej pravični, in puščajmo vsakemu, kar mu gre! Visoka vlada pa bode že vedela, kaj jej gre o tej pritožbi storiti, posebno sedaj, ko bo za slovenske uradnike terda hodila.

Iz Podrage na Vipavskem. A. Z. (Stanovniki in slovenski duh.) Podraga je majhna vas nad vipavskim trgov, ktera je veščidelj z lepimi, s trtami okinčanimi homci obdana. Zares, ako se v spomladanskem večeru okoli sebe oberneš, nadvaja ti srce nekaka čreznatorna sapica; misliš si, da si v rajju. Kaj pa še, ko so trte s presladkim grojzdičem obložene? Tú ti kipi veselja srce, iz ktereга nehoté sveti izreki proti nebu puhté. Crkev s krasnim, jako ličnim zvonikom, kteri mogočno svojo glavo črez vas moli, stoji na homcu. Starodavni lipi, koji cerkev obdajate, pričate, da so se že pred veliko veliko leti Slovenci radi pod lipo shajali in se o mnogovrstnih rečeh pogovarjali.

Ker sem se nehoté v kratek popis Podrage spustil, ne boš mi, dragi čitatelj, tega zameril; saj je že vsakteremu prirrojeno, da svoj rojstni kraj rad hvali in ga, kolikor mogoče, povzdiguje. —

Dokler so bile dobre letine, šlo je Podražanom jako dobro; marsikaj so si izmislili in tudi vse prav dobro dovršili. Pred nekaj leti so sezidali cerkveni stolp, kakoršnega blizo ne najdeš, dasiravno ni prav visok. Mnogo so tudi storili za cerkev in visok dom, kar in kolikor morda nobena bližnja vas ni storila. Da se je pa toliko v božjo čest storilo, gre slava in hvala č. g. beneficijatu Šraju in srenjskim možem. Pred dvema letoma so tudi šolo osnovali, koja vas lepo kinča. Še zanamci se bodo hvaležno teh in drugih naprav spominjali in svojim prěddedom večni pokoj voščili. Zares ne morem si kaj, dá bi v tem oziru Podražanov ne pohvalil; ne manjka pa tudi

osonj, ktere njihova dela, rekel bi, zakrivajo, in njihovemu djanju nasprotujejo.

Slovenski duh trka in trka na duri že dolgo časa, ali nočejo mu jih še povsod odpreti! Zanikati se sicer ne da, da ni dovolj jako iskrenih rodoljubov v Podragi; ali v današnji dobi bi moralo že vsako še tako kamnito srce od žarkov slovenskega duha tako prešinjeno biti, da bi pripravljeno bilo za svojo mater „Slavo“ celó življenje zastaviti. Zastavica je pa, da ravno isti možje, kteri so že toliko v malo letih storili, bodiši Bogú v čest, ali srenji, le malo ali nič na slovenščino ne porajtajo; žalostno je, da ravno isti možje, ki so zmožni, se še niso svoje narodnosti zavedeli in izspanja se prebudili! Dovolj jih je v Podragi taci, koji bi lahko duševno in materijalno k narodnemu blagostanju pomagali, pa ne pomagajo, ker ni domoljubja med njimi. Prišel pa bo že čas, ko bodo tudi oni se preverili. Čudno je to, da jih skušnje niso še zmodrile. Da bi bilo vendar neslanemu nemškutarjenju enkrat konec, ter da bi slovenski v kanceliji in drugam dopisovali!

Gospodje uradniki bi gotovo vsaj zdaj že na slovenske vloge slovenski odpisovali, kajti večina jih je dobro izurjenih v slovenščini, ali bi pa vsaj morala biti! Da uradniki na slovenske vloge morajo slovenski odpisovati, je njihova dolžnost in postava, odkar nam je Nj. veličanstvo enakopravnost podelilo. Tirjati moramo tedaj, ne prositi, da se nam pravica godi. Začnite tedaj enkrat ter verzite piškavo kopito na ogenj, in delajte z dušo in telesom za mater „Slavo.“ Kako lepo bi pač bilo slišati: Podražane ima svojo bukvarnico in čitalnico, ako bi se več rodoljubov skupaj spravilo in jo napravilo! Kako lepo bi bilo, ako bi matici vsako leto kak goldinarček darovali ter tako na oltar domoljubja položili. „Slovenec“ je že večkrat omenil take bukvarnice in jih močno priporočal. Da bi vendar njegove besede ne bile glas vpjočega v puščavi! Kako bi se lahko po mojem mnenju vse s časom doseglo, in sicer z malimi stroški doseglo, ako bi le hotli. Začnimo vendar enkrat, potem bo že šlo; kajti besede mičejo, izgledi vlečejo!

Dežele trojedine kraljevine.

Iz Zagrebu? (Kako je pri nas? — Namestnik Mamula.) Pri nas zdaj le velika politika zvonec nosi. Možaki — veljaki imajo polne roke dela. Poprejšnje politične stranke se nekako stapljajo in prej ko ne bo kmalo le ena sama velika stranka, ki bo bolj ali manj vnetá za únijo ali zedinjenje z ogerskim kraljestvom. Da bi je le na to ali drugo stran prehudo ne nategnili! Da se nekaj že mora zgoditi, tega smo vsi prepričani. Najbolje se ve da bi bilo to, da bi se naše državno-pravne zadeve tako rešile, da bi tudi drugi avstrijski Slavjani od tega kaj dobička imeli, t. j. v federalističnem smislu, in mislimo tudi, da naš ljubljenec, škof Stromayer, za to stran dela. Z Madjari pa tudi z Dunajem se nam je pogoditi, in sicer terdno, da se nam ne zgodi po pregovoru: „Brez glave storjena je rada skažena!“ Povem naj še tudi nekaj o tistem programu, ki ga je „Glasonoša“ one dni prinesel in ki ga je menda slavni naš rodoljub baron Ožegovič, kakor se ljudem dozdeva, postavil. Obsega pa sledeče točke:

1.) Iz trojedine kraljevine, t. j. iz zagrebskega deželnega zbora, se ne pošiljajo več poslanci v ogerski zbor v Pešto, kakor se je to godilo pred l. 1848, ampak pošilja naj se le deputacija tje.

2.) Ta deputacija naj se dogovarja in porazumlja z deputacijo peštanskega zbora v jeziku, ki ga obé določite o medsebojnih skupnih zadevah, ki jih pa poprej oba zbora določita, zatem o civilnem in kazenskem postavodavstvu.

3.) Dogovor teh deputacij naj bi se potem v narodnem jeziku obznanil zagrebškemu zboru, kteremu bi bilo na prosto voljo pu-

ščeno, da to ali namab poterdi ali predrugaci ali pa da kaj čisto novega sklene.

4.) Hervaška deputacija naj bi šla vselej v Pešto takrat, ko ogerski zbor zboruje, in naj bi bila pričujoča tudi pri kronanju ter naj bi dobila posebno in avguralno ali nastopno diplomo, ki bi trojedini kraljevini po starem običaju (kakor je bilo do konca 17. stoletja, in vsled deželne postave od l. 1622 br. 49.) ustavne pravice zaterdila in bi se tudi potem deželnemu zboru predložila. Vsa ta zahtevanja se opirajo na historično pravo.

5.) Želeti je, da so pri hervaški in ogerski deputaciji ravno tisti možje, ki sedijo v deželnih zbilih obeh kraljestev ali v državnem svetovavstvu. Tako bi se zamogli tudi o vseh drugih rečeh, ki zadevajo celo državo, ob enem dogovoriti.

6.) Samo po sebi se razumé, da ostanejo tudi zanaprej vse naprave, ki se tičejo avtonomije in samostojnosti trojedine kraljevine, kakor dvorska kancelarija, sedmerični stol in deželno namestništvo v Zagrebu.

7.) Ravno tako naj bi naposled določeval le zagrebški zbor, kako naj se deželni zbor vredi, kaka uprava se vpelje, kteri jezik se rabi v šolah in kancelijah trojedine kraljevine, tedaj tudi v Dalmaciji, vojaški granici in v Medjimurju, ki zdaj k Ogerskej spada. — Kakor je čuti, dobiva ta program čedalje več prijatlov, ker naznanja pot, ki do porazumljenja pelje.

Nadjamo se, da so naši pravi domoljubi dosti razsvitljeni in da si ne bodo dali rok zavezati in da bodo vse sklenili domovini naši na svobodo, čast in srečo. Kaže se nekako res in tudi novine o tem že pišejo, da madjarska stranka pridno obrača vodo na svoj mlin; pričakujemo pa vendar, da se jej ne bode po sreči zgodilo. Beremo tudi že velike župane, ki si jih je ta stranka imenovala, n. pr. barona Raucha, gr. Pejačevića, Jankoviča, itd. Ti bi gotovo šila in kopita pobrali in jo v Pešto derli, ne gledé na avtonomijo in samostojnost trojedine kraljevine. Bog razsvetli vsem um! — Dalmatinski „Nazionale“ piše, da bode dozdani namestnik, baron Mamula v pokoj djan, in da ostane to mesto izpraznjeno tako dolgo, da se državno-pravne zadeve „o trojedine kraljevini“ poravnajo. Čemú bi se tudi klicala „trojedina“ kraljevina, če je v resnici ni? Naj se tedaj dožene eno ali drugo, da se bo vedelo, pri čem da smo. —

Iz Reke. (Narodni jezik in uradniki). „Slovenec“, kteri zastopa naša prava in donaša tudi večkrat kakšno novino iz naše hervaško-talijansko-madjarske Reke, dopusti, da ti jaz od tod nekaj o slovenščini iz južne Štajerske oznanim. Dobil sem tote dni listek od svojega prijatla, kteri mi med drugim tako le piše:

„Naše uradovanje v domačem jeziku je še celó na slabih nogah, če se ravno iskreni domoljubi, kterih pa žalibože v uradnijah še poredkoma najdeš, prizadevajo, po pisarnah slovensko uradovanje poleg obstoječih zapovedih vpeljati in utrditi. Ali kaj češ, kakor vsegdar in povsod najdeš tudi tu nasprotnike in najhujše med uradniki samimi, celó najzadnji metlovodja ti je nasproti ter se protivi slovensko pisati ali s strankami v njihovem domačem jeziku obravnavati.

Čudno se mi zares zdi, da so nas iz ogerske in hervaške kraljevine zapodili, kjer smo vendar veščidelj vsi v njih narodnem jeziku uradovati znali; ali to morebiti ni pravi vzrok; zakaj če so nas zavoljo tega, ker smo v njih jeziku uradovati znali, iz službe izpustili, — zakaj so nam pa uradnike iz tistih kraljevin semkaj potisnoli, in to še celó take, kteri naš slovenski jezik trohice ne razumejo, ali če ravno kakšno besedico izreči znajo, ne morejo vendar v slovenskem jeziku uradovati — našega jezika se pa učiti nočejo. To je nekakšna čudna naredba! Saj imamo še domačih uradnikov zadosti, kteri so še dozdej „disponibel“, in kteri bi še tudi radi kosce kruha dobili, če bi jim je tudi še tako tenko odrezan, ali

bili bi vendar hvaležni in delali po svoji moči za narod in domovino. Na mesto teh siromakov pak, kateri so morebiti že polovico penzije zaslužili in zdaj z družino brez službe stradajo, na mesto takih domačih nesrečnikov pa se redijo prevzetni tujci od žuljev in truda našega slovenskega kmeta ter mu še njegov materinski jezik oponašajo in zaničujejo.

Je li to enakopravnost vseh narodov in njih jezikov? Je li se tako izpolnjujejo zapovedi Njih. c. k. apost. Veličanstva, našega premilostivega cara in kralja, kateri je ta prava narodom podelil bil?

Od naših novih županij ali srenj in njih uradovanja ti bom pa v kratkem kaj pisal, za zdaj pa poznajši te kot vrlega rodoljuba rečem s teboj jednoglasno:

Zdrami se narod naš slovenski, zbudi se iz svojega spanja, saj nam sije solnce tako lepo in krasno, ogrej, okrepcaj in bori se za narod in domovino svojo!

Tako moj prijatelj, ki ima po mojih mislih gotovo prav. Naj bi se tečrtice v „Slovenca“ vrstile, in kedar mi spet piše, pošljem vam hitro vse. Zdjaj pa zdravi!

Dežele korone češke.

Iz Prage. N. — (Šmerling in češka žurnalistika.) Ne morem si kaj, da vam pišem in povem, koliko so trpeli pod „liberalnim“ Šmerlingovim ministerstvom samo češki časopisi in njihovi vredniki; to nam razkazuje Praška „Politika.“ V štirih letih znašajo kazni v tiskarnih zadevah 64 mesecev in 17 dni ječe in zapora in 10.915 gld. v denarjih. Razdelé se pa tako le:

1862. Dr. Jul. Gréger vrednik „nar. list.“	10 mesecev ječe in 3000 gld.
Kmaló potem zopet 6. tedn. zapora	60 „
2. avgusta 1862 je plačal zopet kazni 25	„
Vilimek vredn. „hum. list.“ 1862	14 dni zapora . . . in 100 „
„ 6. novbra 1863 8 mesecev.	težke ječe in 1500 „
Pater Štulc vredn. „Pozora“	2 mesec. težke ječe in 1000 „
V. Vávra vredn. „Hlasa“ 1863:	4 mesec. težke ječe! 320 „
Malo potem v denarjih	170 „
Zopet denarna kazen	40 „
A. Strauch, vredn. „hum. list.“	6. septbra 1863 6 tednov zapora . . . in 60 „
„ 7. decembra 1863. 6 mesecev zapora . . . in	120 „
„ 30. januarja 1864 5 mesecev ječe . . . in	360 „
Z. L. Kober, vredn. „obečn. list“ 3 mesce ječe in	300 „
Dr. Rudolf knez Taxis: „Boleslavan“ 14 dni zapora in	50 „
Zwinkl vredn. „Boleslovana“ v denarju	50 „
„ 29. avgusta 1863 v denarju	40 „
„ 15. oktobra 1863 3 dni zapora in	60 „
Vinkler vredn. „Boleslovana“ 4 mesce ječe	360 „
Moser vredn. „Šoteka“ 6 tednov zapora	—
Novotny vredn. „Bleska“ 1864 1 mes. ječe in Vilimek	30 „
Rošer vredn. „Bleska“ 1 mes. zapora	—
potem zopet — 14 dni zapora in	20 „
Ed. Just vredn. „Rolničky“ v denarji	20 „
in založnik Vilimek v den. faktor Sluničko „ „	20 „
Skrejšovský 1864. zarad pomanjkanja dokazov oprostén je zgubil politične pravice; ob enem:	
Bozděh, sodelavec „Politike“ 4 tedn. zapora . . . in	60 gld.
W. Nedoma vredn. „politike“ 1864 zarad pomanjkanja dokazov oprostén — je plačal in od kavcije	60 „

Ed. Gréger, vredn. „narodn list“ 1865. 6 tedn. zapora in 90 gld.
 „ v maju 1865. 3 mesce „ „ 500 „
 „ kot vredn. „litalernalnih list.“
 Karl Rank, vredn. „Svobode“ 22. aprila 1865 6 mesec. ječe in 900 „
 „ 24. aprila (dva dni potem!) 3. mes. težke ječe! . . . in 600 „

Zraven tega so bili še ustavljeni na 3 mesce: „hum. listi“, „Boleslavan“ „Blesk „Bič“ in „Rolničky.“

To je trnjeva pot, po kateri je hodilo 12! čeških časopisov in 18 njihovih vrednikov in pomočnikov. Časniki po vsem tem še skorej vsi izhajajo, in tolikrat zarad svojega prepričanja kaznovani možje so denes še ravno tistih misli, Smerlingu pa in njegovi sistemi je že odklenalo! Vse zatiranje nasprotnega duha ni ga moglo zdržati več, padel je; ti pa, ktere je zatiral, še stojijo! Ali ni to čudno? Huda leta so bila, to je gotovo, — ali pravica naposled vendarle na dan pride in zmaga! —

Ptuje dežele.

Pruska.

Kdo bi mislil, da smo zdaj tako blizo vojске; da bodo Šlesvik-Holštanske zadeve ki nas malo malo tičejo, toliko sitnost Avstriji prizadjale in da jo bo Bismark zavolj njih tako zelo prijel in sukal. Strašno bi bilo res, ako bi se te zadeve — z mečem poravnati morale. Vendar pa se nadjamo, da se to nikakor zgodilo ne bo, ker po tej vojski bi se lahko celi svet vnel in Pruska bi prej ko ne tudi pogorela. V kratkem pa se ima zvedeti, kaj da bo. Prusi pa se med tem nekako vojskeželni kažejo. Razdelili so namreč že po vseh terdnjavah vojskine trume, topove in drugo šaro ter jo zdaj na vso moč tuhtajo, kje bi bila najbližnja in najvarniša pot na — Dunaj! Da, kdo bi bil kaj tacega dan danes pričakoval? Da bi pač tudi Avstrija o pravem času sprevidela in pustila „nemško vprašanje“, kjer je; kajti Prus se ne bo dal z lepa pomiriti, — preden pa začne, bode si gotovo poiskal in oskerbel pomagavcev in prijateljev v Italiji, na Francoskem in Ruskem, — zatorej hladnokervno in pametno!

Mehiko.

V francoskem „Moniteur-u“ beremo pismo, ki ga je mehikanski cesar Maks svojemu ministru za šolstvo ali nauk poslal in ki ga bravcem svojim tukaj naznanimo. Glasi se tako le:

„Terdno sem sklenil, povzdigniti uk v mehikanskem cesarstvu do tiste stopnje, po kateri doseči moremo perve narode; kajti porabil bom vse svoje skušnje, ki sem si jih pridobil pri narodih, ki so najprednji in najizobraženejši. Kedar mi o tej reči kaj predložite, imejte zmerom pred očmi to, da se morajo vsi od kraja učiti, da je poduk javen, in da je, kar se tiče pervega, brez plače in obligatoren ali zapovedan. — Klasični in živi jeziki, kakor tudi naravoslovne znanosti morajo veljati kot podlaga vsega učenja. Jeziki, ki so temelj vsej človečanski ali humanitarnej izomiki, so ob enem tudi neprecenljive vadbe, v kterih se bistri um. Razun tega je pa tudi znanje živih jezikov denešnje dni neobhodno potrebno narodu, ki želi udeleževati se posvetnih dogodkov, in da zamore vedno z drugimi narodi v živi dotiki ostati, zlasti kedar se obzir jemlje na njegovo geografsko lego. Potem so naravoslovne znanosti neko posebno znamenje sedanje dobe, ki se ji pravi realna, po kterih se učimo poznovati reči, ki so okoli nas, poznovati vse po njih resnični lastniji ter rabiti jih potem v korist vsega človečanstva.“

„Razun tega zahtevam še, da se posebna skerb ima za fizično ali telesno odgojo in harmonijo ali skladnost njenega razvitka. — Mnogo deržim tudi na to, da vi svojo pozornost obračate na znanost, ki je še v naši domovini prav malo poznajo, namreč

na filo zofijo ali modroslovje, ker ona um bistri in človeka učí, kako poznovati sam sebe ter v povračnem svetovnem redu spoznati ono doslednost, ki vzhaja iz spoznanja samega sebe. — Kar se pa vere in kerščanskega nauka tiče, mislim, da to naj se prepusti vesti posameznega človeka, kajti kolikor manj se deržava z vero zadevajočimi rečmi peča, toliko zvesteje se derži svojega poklica. Cerkvi in vesti dali smo svobodo. — Izpraševanja se morajo na vseh učiliščih vrediti po novi osnovi ter ostro, točno in zmerom javno deržati, in ker iz ene strani neprestano zahtevamo od učeče se mladine temeljito in pravo znanje, pripada nam pa tudi iz druge strani dolžnost, da jej dajemo dobre učénike in dobro učila.“

Iz tega vidimo, da je cesar Maks terdne volje, svojemu ljudstvu k znanju in izomiki in tedaj tudi k blagostanju pomagati, in da se vlada njegova ne bodé v verske zadeve vtikovala. Pomôzi Bog!

Razne novice.

* V štiriletni ameríkanski vojski je bilo 252 velikih bojev med severniki in jugovci, in sicer 89 v deželi Virginiji, 37 v Tennessee-u, 25 v Misuri, 12 o Georgiji, 10 v spodnji, 11 v zgornji Karolini, 7 v Alabami, 13 v Lujizijani, 16 v Arkansasu, 5 v Floridi, 5 v Teksasu, 5 v Marylandu, 14 v Kentukiji; v Pensilvaniji, Novi Mehiki in na Indijanskem po eden. Denarnih potroškov je bilo 2.500 milijonov tolarjev ali 5 milijard gld., ljudi pa je konec vzelo okoli 1 milijona. — Zatorej se pa tudi ni čuditi, da je toliko zapuščenih vdov in sirot, ki razun deržave nimajo nikogar, da bi jih redil in zanje skrbel. Pa še ta miloščina, ki jo od deržave dobivajo, se jim zelo kerči in odteguje. V mestu Novi-Jorki je dobilo pri zadnji delitvi 32.010 vdov in sirot po 2 tolarja miloščine; ob enem pa je tudi delivec naznanil, da je s podporo in miloščino pri kraju, če mu deržava več denarja ne dovoli.

* Odbor dunajskega knjigarskega društva bode 18. t. m. na Dunaju 3. razstavo tiskarnih del napravil. Šklenil pa je tudi ob enem razstaviti vse časopise, ki v avstrijske deržavi izhajajo, da se vidi in zve, kaj in kolikor povsod premorejo in kakšen je napredek v umetnijske in znanstvene zadevi. —

* Razun Šmerlingove napitnice na Frankobrodski parlament, za ktereга naj vseučiliščni profesorji nemško mladino vneajo in pripravljajo, pri kteri se je pa po naključbi ali kako, ne vemo, ogerska marse-laisa — Rakoci-marš — godla, naj opominimo še velike gostbe, ki so jo učenim gostom na dunajskem „novem svetu“ pripravili. Da je bila zares velika, vidi se iz sledečih števil: Kuharjev je bilo 16, natakarjev in pomagačev 180, služabnikov 20, žensk za umivanje posód 40; za na mize nožev in vilic 6000, okrožnikov ali taljerjev 6000, skled 2000, žlic 2000 in žličic za kavo 150.000. To, kaj ne, da je veliko?

Loterija.

Gradec: 85 74 77 21 62.

Dunajska borsá 11. avgusta 1865.

London	110 30
Novi zlati	5.22 1/2
Srebro	108 25

Odperta listnica.

Št. od 50 do 58 so nam pošle, od št. 59 naprej moremo še postreči. — G. A. Š. fajm. v Št. Andr. Najrajši bi „Slovenec“ hvalil in pravil vesele, — pa vselej pri vsej dobri volji ni mogoče; vrednik in založnik zastran naročnikov zve in skusi takih reči, nad kterimi bi ves svet z rokami sklepal, če bi se mu naznanile. Da resnica v oči kolje in da se onemu, ki jo gode, hudo plačuje, vemo, pa vendar le pravici in resnici zvesti ostanemo: Fiat justitia, pereat mundus. — G. J. P. Bojje bode rekomandovati; zapisujete o priliki obrajtava poštnino; pa imejte poterpljenosti vse pride, prej ko je mogoče.